

Såggrubba i Bastuträsk Bjurhom

/Gunnar Odell, 2024-10-05

Något om naturgeografin

Genom hela byn löper en isälvsås. Denna ås kan ganska tydligt följas ända från Nyåkerstjärn i NV till en bit SO om Hörnsjö. Den forna isälven lämnade efter sig mängder med sten, grus, sand och silt (finkornig jordart; främst finmo och mjäla) som avsattes i det dåtida havet som nådde ända upp till dessa trakter. När havet drog sig tillbaka pga. den kraftiga landhöjningen svallades jordmaterialet, jämnades ut och omfördelades i landskapet. I ett senare skede började det dåtida vattendraget här (säkerligen med betydligt större vattenflöde än vad bäcken har idag) att erodera ned i sedimentlagren och pga. att jordarten främst är finsand och silt bildades med tiden en ravin med branta sidor. Processen fortgår än idag, om än i mindre skala.

Naturmiljön

Naturmiljön är kanske den viktigaste resursen för området idag – förr var det kulturmiljön. Träden har vuxit upp och skapar tillsammans med den säregna topografin en bra miljö för åtskilliga djur och växter. Bävern t.ex. har under de senaste decennierna fått ett starkt fäste kring bäcken. Den bygger dammar, fäller träd, gnager av buskar, flyttar på mineraljord, etc. och påverkar på så sätt miljön påtagligt, till gagn för andra livsformer.

Växter

I slutet av augusti 2024 genomfördes en grundlig inventering av vegetationen i Såggrubba av botanisten *Ola Löfgren* från Uppsala. Resultatet av denna finns som en pdf-fil på denna länk:

https://bastutrask.net/wp-content/uploads/2024/10/Vegetationsinventering_i_Saggrubba_2024.pdf

Svampar

Ingen inventering har utförts, men det finns gott om mark- och vedsvampar. Förutom att vara viktiga nedbrytare i naturen lever många arter i symbios med träd (genom s.k. mykorrhiza).

Djur

Däggdjur

Förutom **bäver** har följande arter noterats (själva djuret eller spår av det) i och i direkt närhet till Såggrubba; **utter, mink, rödräv, ekorre, rådjur, älg, tamren, skogshare, hermelin, mård**, olika arter av sorkar (främst **vatten-** och **åkersork**), **mus** (arter?), **vanlig näbbmus** och **fladdermus** (arter?).

Grod- och kräldjur

Vanlig padda, vanlig groda, huggorm och **skogsödla**.

Insekter, spindlar, etc.

Ingen inventering har gjorts. Det finns dock oerhört många arter i och längs bäcken, det kan t.o.m. en novis se med blotta ögat vid ett engångsbesök under högsommaren!

Fiskar

Bäcken är fiskrik, men det är mest fråga om ”småfisk”. Dominerar gör **aborre, mört** och i mindre grad **gädda**. Någon enstaka gång har **öring** (bäcköring) fångats. **Siklöja** finns noterad från ett provfiske i Bastuträsket 1918 (fiskdatabasen PIKE), men det är inte särskilt troligt att den finns kvar. ”Rykten” säger att **stensimpa, nejonöga** (troligen bäcknejonöga) och **gärs** (”snorgärs”) iakttagits i Bastuträsket och/eller bäcken. I Bastuträsket klubbades **lake** uppifrån isen under 1940-talet och en fångades i en mjärde i början av 1960-talet, så det är väl inte helt omöjligt att enstaka exemplar fortfarande är kvar och ibland rör sig längs bäcken. Vattenmiljön har dock under fr.a. senare decennier försämrats. Vattnet har blivit betydligt grumligare och brunare, samt troligen också surare och något varmare i genomsnitt.

Musslor (blötdjur)

Inga rapporter om sådana känner nu levande personer i byn till.

Fåglar

Fågellivet är betydligt bättre studerat än övriga djurgrupper. Ravinen är häcknings-, rast- och födosökslokal för en rad arter.

* Bland troligen häckande arter märks:

tre arter *andfåglar* (**gräsand**, **kricka** och **knipa**), fyra arter vadare (**drillsnäppa**, **skogs-
snäppa**, **enkelbeckasin** och **morkulla**), **järpe**, **järnsparv**, **gransångare**, **trädgårds-
sångare**, **kungsfågel** (Europas minsta fågel), fyra arter *trastar* (**björktrast**, **rödvinge-
trast**, **koltrast** och **dubbeltrast**), två arter *flugsnappare* (**svartvit flugsnappare** och **grå
flugsnappare**), **trädkrypare**, **talltita** (har minskat starkt i Sverige under senare tid
men ses här fortfarande regelbundet), **svartmes**, **nötväcka** (en nykomling som nu är
tämligen vanlig i området), **rödhake**, **gårdsmyg** (Europas näst minsta fågel sjunger
numera flitigt här i maj-juni och häckar säkerligen), **mindre korsnäbb** (häckar
vintertid!), **större hackspett**, **ringduva**, **sädesärsla**, **skata**, **gråkråka** (= kråka) och
många "triviala" arter såsom **talgoxe**, **blåmes**, **domherre**, **grönfink**, **lövsångare**,
bofink, **bergfink** och **grönsiska**.

Notera: *De flesta av ovan uppräknade arter häckar varje år, men vissa bara mer
sporadiskt.*

* Arter som setts några gånger, eller vid tidpunkter utanför häckningstid:

Bläsand, **storskrake**, **kanadagås**, **gluttsnäppa**, **sparvhök**, **ormvråk**, **nötskrika**, **kaja**,
korp, **gråspett**, **rödstjärt**, **trädpiplärka**, **gråsiska**, **gulsparv** och **sävspurv**.

* Några exempel på mer exklusiva arter;

Gråhäger fiskar numera i bäcken under den snöfria delen av året (ses fr.a. på hösten),
forsärsla, ett par sågs år 2020 vid Kvarnforsen (den övre forsen i området),
svarthätta kan ibland höras sjunga i slutet av maj-juni,
strömstare ses rätt regelbundet vintertid,
sidensvans besöker områdets sälgar på våren och rönnar på hösten,
spillkråka (en av världens största hackspettar) hörs och ses ganska regelbundet, och
trana (vallar ibland sina ungar längs bäcken).

Notera: *Har man tur kan i princip vad som helst dyka upp i bäckravinen, särskilt
under flyttningstider. Många arter chansar och försöker utöka sina häckningsom-
råden och det är inte helt ovanligt med individer som har ett felkalibrerat kompass-
sinne.*

* Arter i närområdet (längs bäcken från Bastuträskets utlopp fram till Kvarnforsen):

I närområdet söder om Bastuträsksjön kan runt 100 fågelarter per år ses, flera av dem är ovanliga eller sällsynta i Västerbotten. Det är högst troligt att många av dem tidvis använder bäckravinen Såggrubba som födosökslokal och skydd, även om de inte häckar just där. Några intressanta exempel på ovanligare arter är; **härmsångare** (sedan år 2004 har 1-2 par häckat m.el.m. årligen), **ärtsångare**, **grönsångare**, **göktyta** (en sorts hackspett, flera häckningar konstaterade), **mindre hackspett** (sedd en gång), **gråspett** (senhöst-tidig vår), **rosenfink**, **lappuggla**, **bivråk**, **blå kärrhök**, **lärkfalk** (sedd en gång), **varfågel**, **tallbit** (på senhösten-tidig vinter), **större korsnäbb**, **bändelkorsnäbb** (sedd en gång), **videsparv** (på hösten), **blåhake** (på hösten) och **smalnäbbad nötkråka** (häckar årligen någonstans i skogen strax utanför själva byn).

Majoriteten av observationerna från år 2005 och framåt finns rapporterade digitalt i Artportalen. Observationer från åren 1973-2004 finns nedskrivna i anteckningsböcker. Vad gäller fåglar är södra delen av byn ovanligt väl inventerad och har lång tidsserie.

Nya fynd

*Om du observerar arter i
Såggrubba som inte är upptagna
ovan, är vi mycket tacksamma för
att få ta del av dina observationer.*

*Sänd ett e-brev till Bastuträsk
byastugeförening: via:*

Gunnar.Odell@gmail.com